

9. Олександр Довженко: перший поет кінематографу. Пишемо історію.
URL : <https://youtu.be/BwbTqt6g9os>
10. Панас Мирний біографія в датах. Відео. URL:
<https://youtu.be/ki4ynZJgIDg>
11. Фільм про Івана Франка. URL: <https://youtu.be/sToHbw1LLAM>
12. Цікаві факти про Івана Франка. Українська література 10 клас. URL:
<https://youtu.be/oV4d7e2ZK0s>

Івацко Мар'яна – здобувач ступеня вищої освіти бакалавра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: застосування інформаційно-комунікаційних технологій під час навчання української літератури.

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, асистент Петрович О. Б.

Ірина Корецька

**ПРОБЛЕМНО-ТЕМАТИЧНИЙ АНАЛІЗ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ
(НА ПРИКЛАДІ ВИВЧЕННЯ ПОВІСТІ ГРИГОРА ТЮТЮННИКА
«КЛИМКО» У 7 КЛАСІ)**

Повість «Климко» Григора Тютюнника неодноразово ставала предметом наукових досліджень. Зокрема, О. Головій у статті «Дитина у воєнних умовах на сторінках української літератури» [1] розкрила проблему психологізму і автобіографізму Г. Тютюнника у повісті «Климко». Подібну тему порушує Я. Пархета у своїй науковій розвідці «Григір Тютюнник «У пошуках батька» [3], у якій досліджено окремі аспекти психологічного буття Г. Тютюнника та форми їхньої художньої реалізації. У своїй статті С. Ленська [2], аналізуючи повість «Климко», основним прийомом розкриття проблеми

обрала зіставлення теми війни у Г. Тютюнника і баченням у В. Близниці і М. Вінграновського.

Метою статті є детальний проблемно-тематичний аналіз повісті «Климко» Григора Тютюнника, а також методи її вивчення на уроках української літератури.

Григiр Тютюнник – дитина війни, тому у творчій спадщині письменника є автобіографічні дитячі твори, які відображають тодішнє голодне воєнне і повоєнне дитинство. Прикладом цього стала повість автобіографічного характеру «Климко», яка майже «дублювала» життя Григора. Будучи ще шестилітнім хлопчиком, Григiр жив з дядьком, який з початку війни пішов на фронт, тому хлопець змалечку відчув на собі доросле, самотнє життя. Голод та холод змусили хлопчика самотньо повернутися на Полтавщину до мами, Важкий шлях дитина здолала пішки за два тижні.

Трагічна доля головного героя твору дає змогу читачеві зрозуміти, наскільки його образ рiзниться з-поміж інших жертвовністю, турботливістю та відповідальністю за інших. Ця повість страшна своєю правдою про війну й красивою правдою про благородних людей.

Працюючи над текстом твору, учителеві слід обрати проблемно-тематичний шлях аналізу, оскільки він тут буде найбільш доречним. Учні мають зосередитись на тих проблемах, які завжди є актуальними у суспільстві, де існує небезпека воєнного вторгнення однієї держави на територію іншої. Сьогодні ця тема особливо актуальна, коли українці самовіддано відстоюють свою державу від повномасштабного вторгнення російських загарбників.

Проблема війни завжди турбувала людство, адже її наслідки жахливі: каліцтво мільйонів людських душ, горе, смерть, руйнування сімей тощо. У повісті «Климко» Григiр Тютюнник піднімає ряд вагомих проблем, які породжує війна: голод породжує бідність, а бідність, у свою чергу, – смерть. Кожна наступна проблема перебуває в причиново-наслідкових зв'язках із попередньою.

Проблему війни автор розкриває крізь призму бачення дитини: життя селян, які продовжують жити попри страхи і незнання, що буде далі. У творі читач спостерігає моменти, як Климко бачить, коли летять бомби, як руйнують станцію, бараки, шахту, вагони, депо, вежі – і в повітрі кружляють клуби диму та полум'я. Чоловіки йшли на фронт, а вдома залишалися жінки та діти, які намагались якось вижити, прогодуватись. Коли після короткого бою на станцію зі степу прийшли італійці, вони хотіли за гроші виміняти харчі, проте згодом кинулися грабувати і брали не тільки їжу, а й одяг, де кращий. Через тиждень вони пішли далі, а у висілку почався голод.

Знайомлячись із текстом, учні відкривають для себе жахливі буденні реалії. Сюжетна канва повісті демонструє як загальну панораму війни, так і долю кожної людини у цій ситуації зокрема. Над містом високо в небі прогули густі косинці німецьких бомбовозів. На базарній площі по дорозі до Слов'янська поліцейські зганяли людей і навколо щільно стояли німецькі мотоцикли та грузовики, які під автоматні черги ловили молоденьких дівчат та хлопців. Проте все ж люди не втрачали надії і чекали своїх визволителів додому. Німці пускали товарний поїзд в Донбас, до Єнакієвого чи до Горлівки, Климко потрапив туди, щоб повернутись додому і в цьому йому допомогла тітка Марина, проте згодом їх (Климка і людей, які їхали з ним), побачив німець і, добряче відлупцювавши, скинув їх з потяга. Дороги додому йому залишалось не так багато – шість кілометрів, пройшовши майже весь шлях, він вже бачив дім і вигадував, що йому скаже Наталя Миколаївна чи Зульфат, проте почув кілька пострілів і побачив, як чоловік тікає, обертаючись, від двох окупантів. Климко вказав йому дорогу, за що отримав автоматну чергу в груди .

Яскраво виражена проблема голоду: люди на базарі міняли нові речі, все, що мали, аби купити собі хоч якийсь харч. А у цей час ділки наживаються на людському горі, або купуючи добротні речі за мізер, або пропонуючи мінімум їжі. Зоставшись один, хлопчик постійно недоїдав: то трапиться йому знайти зеленкуваті галети, то тітка в далеку дорогу дасть йому кілька

червивих сухарів. Їжею і грішми в дорогу йому допоміг дядько Бачонок, а ще обіцяли виділити дядьків пайок на станції. На шляху йому трапилось закинуте вогнище, де він зміг знайти дорогоцінний скарб – дві картоплини, чорні, як вугілля. По дорозі до Слов'янська у нього закінчувалась їжа, і він міг не їсти нічого цілий день. На шляху трапився, на щастя, кущ глоду, який хлопчик жадібно їв всю дорогу, поки не знудило.

Проблеми твору не варто розглядати розрізнено, оскільки вони усі взаємопов'язані. Зокрема, заслуговує на обговорення проблема взаємодопомоги та взаємопідтримки. Людська порядність і прагнення допомогти один одному у важкі часи – це ті риси, які вирізняють справжню людину в будь-якій ситуації. Через те, що маленькій Олі, дитині Наталі Миколаївні, не було молока – дідусь Гарєєв і Зульфат вирішили піти в Лобовку, а Климко по сіль у Слов'янськ. Климко дійшов до базару, де були люди (і біженці, і місцеві), які просили милостиню «зрячі й сліпі, безногі, безрукі, старі й молоді». «Йшли прилавки, заставлені мисочками з житом, кукурудзою, просом; біліли склянки з борошном, содою, вологою сіллю («Ось вона!» – зрадив Климко); стояли клунки з картоплею, капустою, буряками. І все це добро не продавалось, а мінялося на одягу, гас, мило, сірники» [4]. На базарі швець подарував йому взувачку, коли побачив, що той босий. У тітоньки Марини він пив молоко, яке все більше розбавляв водою, аби ще довше ним насолодитися, та навіть в цей момент він завжди думав про сім'ю і Олечку, якій це молоко пригодилося б більше.

Гостро в повісті поставлена проблема бідності, яка породжена війною. Особливо болісно це сприймається крізь призму проблеми «дитина і війна». Тут доречно провести роботу із цитатами, які діти можуть знайти в тексті, працюючи в парах. З самого початку твору ми знайомимось з головним героєм твору, де дізнаємося, що Климко ночує під скиртою на соломі, як всю ніч його турбують пацюки, які лоскочуть його босі ноги. Він просинається од холоду, який пронизує його тіло та змушує цокотіти зубами. Зодягнений він у старе лахміття, куці штанці, стару матроску та дядькову діжурку. У мандрівку

по сіль хлопчик вибирається не у взутті, а зробив «товстенські устілки і примінив їх до ступні, щоб ні великі були, ні малі. Потім туго обмотав ноги разом з вустілками плащ-палатяними клаптями і позав'язував кінці вище кісточок» [4], хоча був уже жовтень. Через холод він дуже мерз в ноги, і йому доводилось сідати посеред дороги і відігрівати ноги руками «гули ноги, пекло підошви, натружені об дрібні камінці, що траплялися в пилюзі» [4], також ноги відігривав у жарі від полум'я. Добре, що зміг відкопати картоплі, щоб поїсти, ще й у дорогу залишилося. Потрапивши вже в село, він знайшов маленький баштанчик з прив'ялою зав'яззю кавунчиків, проте знову Климкові доводилось спати деінде, гріючись тим, що надихував собі у пазуху. Спав і дрижав від холоду, вкриваючись плащ-палаткою.

Проблему раннього «змушеного» дорослішання можна розглянути за допомогою прийому перевтілення в героя. Учні від імені Климка розкажуть, що він з дитинства був здатен до всілякої роботи: готував їжу, мив підлогу, прибирав, старанно навчався. Але хлопчик часто залишався вдома сам, коли дядько їхав в рейс. Залишившись сиротою, він взяв на себе обов'язок справжнього чоловіка і допоміг своїй учительці. Упродовж твору головний герой піклується про себе сам. Учні звернуть увагу на те, як за його доброту та жертвність люди йому віддячують.

Війна породжує сирітство. Доля дитини, яка опиняється перед лицем війни один на один, – проблема, яка, на жаль, актуальна і сьогодні. Климко жив із дядьком Кирилом, який давав хлопчику певність у захисті й підтримці. Однак після смерті дядька не погоджується на опікунство тітки Моті чи інших людей. Раннє дорослішання змушує хлопчика приймати дорослі рішення.

У статті ми визначили основні проблеми повісті, які представлено на тематичному рівні: війни, бідності, сирітства, раннього дорослішання, голоду, взаємодопомоги, людяності, смерті тощо. Таким чином, досліджуючи проблемно-тематичний аспект твору, учні зможуть визначити чимало глобальних проблем, які Григорій Тютюнник яскраво висвітлив у повісті «Климко». Проблеми війни і всього, що вона за собою тягне, на жаль,

актуальні і в наш час. Учні повинні це розуміти. Твір слід розглядати не лише в проекції в минуле, а й проводити постійні паралелі із сучасністю.

Література

1. Головій О. Дитина у воєнних умовах на сторінках української літератури (оповідання І. Багряного «Пацан» та повість Г. Тютюнника «Климко»). URL: <https://cutt.ly/BJdLWtS> (Дата звернення: 30.05.2022).

2. Ленська С. Образ дітей війни у творах Гр. Тютюнника, В. Близнеця, М. Вінграновського URL: <https://cutt.ly/QJdXzF0> (Дата звернення: 30.05.2022).

3. Пархета Я. Григір Тютюнник: «У пошуках батька». *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету*. Сер. : Філологічні науки. 2015. Вип. 6. С. 151-159. URL: <https://cutt.ly/LJdZI7P> (Дата звернення: 30.05.2022).

4. Тютюнник Г. Климко. URL: <https://cutt.ly/SJdCuuf> (Дата звернення: 30.05.2022).

Корецька Ірина – здобувач ступеня вищої освіти бакалавра факультету філології й журналістики імені Михайла Стельмаха Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наукові інтереси: сучасне прочитання творів на уроках української літератури.

Науковий керівник – старший викладач Пойда О. А.

Людмила Мазуренко

БУКТРЕЙЛЕР ЯК ІНСТРУМЕНТ КРЕАТИВНОГО ВЧИТЕЛЯ-СЛОВЕСНИКА

Сьогодні не є таємницею той факт, що сучасні школярі читають у рази менше, ніж навіть 10 років тому. Це пояснюється швидким розвитком